

Viipurin Suomalaisen
Kirjallisuusseuran
toimitteita
12

HELSINKI 1998

ISSN 1236-4304

Lappeenrannan Kirjapaino Oy 1998

Kalevi Tilli

Viipurilaisesta elämäntylistä 1930-luvulla

Viipurilaista elämäntylistä 1930-luvulla voidaan tarkastella monelta näkökulmalta. Niinpä ei pidä hämmästellä, että raitiotiet liittyivät olennaisena osana viipurilaiseen elämänmenoon.

Ainutlaatuinen tunnelma viipurilaisissa raitiovaunuissa tuolta ajalta on jäänyt elävänä mieleeni. Se kuvastaa osaltaan viipurilaista elämäntylistä sellaisena kuin minä koin sen 1930-luvulla.

Avoimuutta ja seurallisuutta

Vaunuissa oli molemmilla sivuilla koko vaunun pituiset penkit. Istuttiin siis keski-käytävän molemmin puolin kasvotusten toisella puolella istuvien kanssa. Tuntui suorastaan poikkeukselliselta, jos kukaan ei olisi sattunut kysymään vastapäätä istuvalta:

– No mihis työ ootte menos? Jos työ ootte toril menos ni männää sinn yhes. Ja tullaa sit yhes takasikkii, nii ehitää haastella enemmäkkii. Ja jonnai päivän myö voitaa ajjaa täll ratikal vaikk ympär koko kaupungi, jos juttuu riittää.

Siitähän se keskustelu lähti liikkeelle ja kohta olikin käynnissä aikamoinen pälpätys, kun kaikki muutkin matkalaiset kävivät kyselemään ja selvittelemään menemisiään ja tulemisia.

Viipurissa ihmisten avoimuuden ja seurallisuuden huomasi siis välittömästi jo raitiovaunuun astuessaan. Näin ei ollut suinkaan muualla Suomessa.

Niinpä viipurilaisen ukkelin käydessä Helsingissä 1930-luvulla hän hämmästyti perusteellisesti. Noustuaan aseman luona raitiovaunuun hän sanoi kanssamatkustajilleen:

– Hyvvää päivää, hyvvää päivää!

Kukaan ei pukahtanutkaan eikä kukaan ollut huomaavinaanakaan ukkelia.

– No mihis työ ootte sit oikee menos?

Vieläkään ei kuulunut mitään vastausta.

– Männeeks tää ratikka sit Töölöö päi?

Kun ystävämme ei vielääkään saanut keneltäkään mitään vastausta, hän meni kuljet-tajan luo ja kysyi:

– A mihis työ näit mykkii oikee kulettelette?



Yllä: Viipurin kaupungin sähkölaitos ja raitiotiet olivat vuoden 1936 loppuun saakka saksalaisen yhtiön (Elektricitetswerk & Strassenbahn Wiborg) omistuksessa. Sen pääosakkaana oli AEG. Toiminta perustui Viipurin kaupungin ja yhtiön 1910 tekemään sopimukseen, jonka mukaan ne siirtyisivät aikanaan kaupungin omistukseen, mikä tapahtuikin 1935-1936 vaihteessa. Kuvassa raitiovaunu liikenteen alkua ajoilta Katariinankadulla (Linnankadulla).

Vilkasta torielämää

Torillakäynti oli kappale viipurilaista elämää, mikä siinä kohden ei vuosikymmenien saatossa muuttunut.

Kauppatorin toisessa laidassa näkyvän Pyöreän Tornin kupeesta aina Torkkelinkadun kulmaan ulottui 1930-luvullakin edelleen katkeamaton hevosten ja kärryjen rivistö. Siellä maalaisisännät ja -emännät tarjosivat rattailtaan tuotteitaan kaupaksi torillakävijöille niin kuin ennenkin. Jos ruokatunnilla ei joskus menty kotiin kiertelimme läheisellä kauppatorilla ostamassa ringleitä tai jotain muuta hyvää suuhun pantavaa ja katselimme vilkasta kaupantekoa Pyöreän Tornin juurella.

Kauppahalli kauppatorin laidassa oli todellinen aarreaitta perheenemännille. Mutta kyllä me koulupojatkin viihdyimme siellä.

Meidän mielestämme paras paikka siellä oli leikkelemyymälä, jota piti eräs hauska aina mukavia puhuva amatöörinäyttelijä aurinkoisen ja pyylevän vaimonsa kanssa. Heidän ”myyntikarsinastaan” kuului pitkin päivää iloista kaupantekoon liittyvää harmittonta leikinlaskua ja naurunremahduksia, mikä loi aivan oman erikoisen tunnelmansa kauppahallin tuonpuoleiseen päähän. Samalla kun he punnitsivat jonkun asiakkaan nakkimakkaraostosta he tarjosivat tälle maistiaisiksi Marschanin uusinta makkaralaatua. Heidän kaupankäynnilleen oli koko ajan ominaista ns. ”schirokaja natura”, jolla lähinnä ymmärretään ihmisten keskeistä suurpiirteistä sekä henkistä että käytännön kanssa-käymistä, missä ei tule kysymykseenkään minkäänlainen pikkumaisuus, saivartelu, saivartelu tai epäreilu henki.

Palvelualttiutta kaupoissa ja narinkoissa

Torin lähellä Mustainveljestenkatu 22:ssa oli kerrassaan mainio Schkurat-Schkuropatskyn siirtomaatavarakauppa. Se oli varsin pieni, mutta sitä paremmin varustettu liike. Myymälään sisään astuttaessa kiinnitti jokaisen huomiota heti pitkät rinkeliriipukset, jotka roikkuivat naruissa oven sivulla olevissa seinäkoukuissa. Vesi kihatettiin siinä kielelle, kun näki niissä pieniä unikonsiemen- ja suolarinkeleitä, minkä veroisia en ole mistään muualta löytänyt kuin juuri tuosta ihanasta pikkuputiikista Vanhankaupungin laidassa. Sellaisia ei saa nykyään enää mistään.

Liikkeen omistajapariskunta oli aina palveluvalmiina pienen tiskin takana ystävällinen hymy huulillaan. Rakastettavampaa ja ystävällisempää asiakaspalvelua muualla kuin Viipurissa silloin ja nimenomaan Schurat-Schkuropatskyn siirtomaatavarakaupassa en ole sen koommin nähnyt missään. Omistajat olivat aina valmiina myymään luotollakin, jos asiakas oli rahapulassa ja asiakkaita heille riittikin uskomattoman paljon. Ilmeisesti ostajat panivat niin suuren arvon tuolle luottavaiselle palvelulle, ettei pariskunta omien sanojensa mukaan juuri koskaan kärsinyt luottotappioita. Asiakkaat pitivät kunnia-asianaan maksaa heille velkansa takaisin.

Rouvan jäätyä leskeksi hän hoiti sitten parin apulaisen kanssa asiakkaitaan edelleen yhtä ystävällisesti ja auliisti kuin ennenkin. Vain edesmenneen Schurat-Schkuropatskyn joviaalia ja samalla räiskyvää olemusta jäivät monet liikkeen kanta-asiakkaat kaipaamaan. Kenraalitar Wetzer ja everstinna Hägglund olivat liikkeen uskollisimpia asiakkaita, joita tuon tuosta näki ostoksilla tuossa pienessä myymälässä.

Punaisenlähteentorin elämälle antoi puolestaan omaa erityistä sävyään sen itäreunassa Vaasankadun varrella oleva pitkähäkö matala puurakennus Moskvinin suuren suippotornisen kivitalon vieressä, missä sijaitsivat ns. narinkat. Niiden avoimella sisäänvedetyllä käytävällä asiakkaat valikoivat ja kokeilivat päälleen Vaasankadulla kulkevien



Elämää kauppatorilla 1920-luvun alussa. Saksalainen raitiovaunuyhtiö hoiti raitiovaunuliikennettä. Kauppahalli vasemmalla. Isovossikat kuuluivat vielä katukuvaan.



Vilkasta hyörinää kauppatorilla 1930-luvulla. Autopirssi oli ilmestynyt Pyöreän tornin sivulle. Kyllä ajureitakin vielä näkyi.

nähdessä estottomasti pukuja, housuja ja päällystakkeja, kukin makunsa mukaan. Tuo kaikki, jos mikä oli elävää konstailematonta viipurilaisuutta.

Nokkelia lääkäreitä

Ja sitten lääkäreistä. Oskari Reinikainen oli silloin yksi suosituimpia lääkäreitä Viipurissa. Reinikaisen yksityisvastaanotolla Viipurin Osuusliikkeen talossa Punaisenlähdepuiston nurkkatalossa oli aina paljon potilaita, jotka etsivät häneltä parannusta vaikeuuksiinsa. Heitä istuskeli vuoroaan odottaen porraskäytävän rappusilla aina alaovelle saakka. Jotta hän olisi ehtinyt tutkia mahdollisimman monta luoksensa pyrkijää, hän oli organisoinut vastaanottonsa erikoislaatuiseksi tavalla.

Niinpä heti eteisessä potilaan vastaanotti hoitajatar, joka ohjasi naiset eteisestä vasemmalla olevaan huoneeseen ja miehet vastaavasti oikeanpuoleiseen huoneeseen. Molemmista huoneista, joissa asianomaisten piti heti riisuutua, päästiin sitten suoraan Reinikaisen isoon vastaanottosaliin vuorotellen vasemmalta ja oikealta sitä mukaa kun tohtori sai edellisen potilaansa tutkittua.

Eräänä päivänä nuori mies tuli Reinikaisen eteiseen ja kysyi tohtoria. Hoitajatar ei kuunnellut eteisessä hänen asiaansa alkuunkaan, vaan käski nuorukaisen heti oikeanpuoleiseen huoneeseen riisuutumaan ja odottamaan siellä, kunnes tohtori ottaisi hänet vastaan. Poika yritti selitellä, mutta ei siinä mikään auttanut. Kun hän sitten vuorollaan astui alastomana Reinikaisen eteen, kysyi tämä mikä nuorta miestä oikein vaivasi.

– Eihä minnuu mikkää vaivaa, oli pojan vastaus. Hän ojensi samalla Reinikaiselle kädessään olevan paperin ja sanoi:

– Miul ois tässä tohtorill vaa yksi telegrammi!

Lääninsairaalassa työskenteli nuorena lääkärinä 1930-luvulla Martti Härkönen. Ollessaan yövuorossa kerran talvisaikaan hänen luokseen tuli kaksi nuorukasta, hiukan ”maistellutta”, pelästyneen näköistä miestä. Toisen nenästä veri valui valtoimenaan kasvoille. Hänen kaverinsa ojensi puolestaan Härköselä kokoonkäärityn nenäliinan ja sanoi huohottaen:

– Myö vähä tapeltii tässä veikkosen kanssa ja mie huitasin vahingos häneltä puukolla palan nennää. Mutt miul on kuiteskii häne nenäpää tässä. Mie löysin sen lumihangesta ja myö juostii kiireest tänne. Eiks tohtori vois tehdä jottai?

Härkönen empi ensin mitä tehdä, mutta katsottuaan nenäliinassa ollutta nenänpäätä, hän päätti yrittää ja ompeli sen oikealle paikalleen tappelupukarin nenään. Ja ihmeitten ihme. Nenänpää pysyi paikallaan ja nenä parani pikkuhiljaa.

Lääninsairaalassa oli harjoittelijoina sairaanhoitajakurssin oppilaita, joille oli varattu asuntoja läheisestä Massisen talosta. Massisen talon porraskäytävien edessä kavaljeerit odottelivat uskollisesti valittujaan viettääkseen heidän kanssaan iltaa jossain kaupungilla. Tyttöjen asuntoihin kun ei ollut menemistä. Kavaljeerien joukossa oli myös nenän ”kiinniompelija” Martti Härkönen, joka löysi tulevan elämäkumppaninsa Taimin noiden sievien sairaanhoitajataroppilaiden parista.

Tohtori Petersonilla oli potilaanaan tunnettu viipurilainen kauppias ”Kaakki” Koponen, josta kaupungilla kierteli monia hauskoja kaskuja. Kun Koponen kerran taas välitteli Petersonin vastaanotolla vaivojaan, Peterson totesikin potilaansa tilan menneen jo niin huonoksi, ettei hän voinut enää luvata tälle kovinkaan pitkää elinaikaa. Koponen säikähti tietenkin pahanpäiväisesti saamastaan tuomiosta. Kuitenkin elämän valopuoleet ja ilot hyvin tuntevana miehenä hän kysyi heti hädissään Petersonilta:



Viipurin Kauppahalli oli aikanaan Euroopan suurimpia. Taustalla linna.



*Satamalaituri, josta viipurilaiset lähtivät höyrylaivoilla kesäpaikoilleen Viipurinlahden ranta-
mille ja saarille.*

- Voi hyväne aika, ehinks mie viel hakkee viinakaupast yhe pullo konjakkii?
- Kyllä varmasti, jos pidätte oikein kovaa kiirettä, vastasi Peterson hymyssä suin.

Kouluvuosiinani sairastelin melko paljon. Noihin harmaisiin päiviin toi joskus sopivaa vaihtelua kotiompelijattaremmeni neiti Mustonen, jota kotiloissa nimitimme vapaasti Mustoskaksi.

Mustoska työskenteli tuolloin samassa huoneessa, missä minä loikoilin vaivojani parantelemassa. Ompelukonetta käyttäessään hän veisasi ohuella korkealla äänellä Siionin virsiä ja laushti siinä väliin jonkin raamatullisen, minulle vakavassa mielessä tarkoitetun elämänohjeen.

Vaikka pidinkin Mustoskasta oli minun joskus vaikea ymmärtää häntä, kun hän keränkin huokausten sanoi minulle.

- Ottas Herra siutkii ajois pois täst maailmast ni monest synnist säästyisit.

Säikähdin pahanpäiväisesti Mustoskan sanoista ja tunsin itseni heti entistä sairaammaksi.

Kun tohtori Peterson tuli kotikäynnille katsomaan vointiani, tunsin heti oloni paremmaksi kun hän astui sisään harmaapäisenä valkoisessa lääkärintakissaan kultasankaiset silmälasit nenällään. Jo pelkällä hänen olemuksellaan oli parantava voima.

Juhlapyhien harras vietto

Joulut 1930-luvun Viipurissa olivat onnellisia hetkiä. Joulukuusi käytiin ostamassa joko Myllyaukiolta tai Punaisenlähteen torilta. Tinkiminen kuului asiaan kaupanteossa. Ei voinut tulla kysymykseenkään, että kuusesta heti olisi maksettu pyydettyä hintaa. Jos myyjä sanoi sen hinnaksi 10 markkaa, huudahti ostaja välittömästi:

- A ku mie en maksa tuollasest kuusest ku korkeintaa viis markkaa.

Kyllähän sitten lopuksi sovittiin molempia osapuolia tyydyttävästä hinnasta. Tämä hän kuului viipurilaiseen kauppatapaan.

Jouluaaton hämärän laskeutuessa koko kaupunki hiljeni. Kaikki tuntui pysähtyvän ja joulun taika hiipi kaupungin ylle. Huurteisten ja jääkukkien kirjomien ikkunoiden takaa avautui näkymä yli talvisen kaupunkimaiseman. Tuon hopeisen hiljaisuuden katkaisi kirkonkellojen soitto, joka kantautui kauas aattoiltana.

Kirkossakäynti kuului aina aattoillan viettoon. Jouluaaton jumalanpalvelus Agricolan kirkossa, jonka nimi myöhemmin muutettiin Tuomiokirkoksi, oli mieleenjäävä ja juhlallinen tapahtuma.

Aattojumalanpalveluksen häikäisevä tunnelma huipentui hetkeen, jolloin alettiin veisata jouluvirttä. Kirkkosali oli täpötäynnä harrasta kirkkokansaa, jonka veisaus sulautui urkujen mahtavaan pauhuun ja kirkkokuoron ylväästi soivaan lauluun. Sävelet tuntuivat kantautuvan aina taivaisiin, niiden kiiriessä korkean kirkkosalin kaikuviin kattoholveihin.

Jumalanpalveluksesta kotiin palattua kokoonnuttiin hartaaseen hetkeen kuusen äärelle, sen kynttilät sytytettiin ja luettiin jouluevankeliumia. Rukouksen jälkeen asetettiin ruokapöytään. En jaksanut vieläkään ymmärtää, miten silloisin keittovälinein ja haloin lämmitettävien uunein pystyttiin keittiön ”pliitalla” saamaan aikaan kaikki se, minkä emännät kantoivat joulupöytään.

Lahjoja ei noihin aikoihin paljontaan saatu, mutta sitä suuremmalla innolla ja mielenkiinnolla avattiin joulupukin saavuttua harvoja lahjapaketteja. Tyytyväisiä oltiin vähästäkin.

Joulunvietto jatkui joulun- ja Tapaninpäivinä, jolloin menttiin kelkkailemaan tai ajele-

maan isvossikalla. Ajureita riitti Viipurissa tarpeeksi talvisinkin. Hevosen korskuessa, kulkusten kilistessä ja reen jalasten naristessa lumista kadunpintaa vasten viilletelimme vällyihin kääriytyneinä hyvää kyytiä ympäri kaupunkia.

Kirkkopyhiä vietettiin Viipurissa suurella antaumuksella. Niissä oli aina todellisen juhlan tuntua, minkä vaistosi parhaiten juuri sillä hetkellä, kun päivittäisen arjen hyörinä kaupoissa ja kaduilla vähitellen hiljeni ja ihmiset hakeutuivat koteihinsa alkavan pyhän valmisteluihin.

Pääsiäinen aloitettiin jo palmusunnuntaina perinteellisillä virpomisilla. Lapset kiihuhtivat silloin pajunvitsat kädessä virpomaan tuttuja tätejä ja setiä. Mitään pitkiä seremonioita ei siinä tarvittu. Virvottaessa riitti vain lyhyt värssy:

– Virpoi varpoi tuoreeks terveeks saanks mies kanan vai munan!

Ja kyllä tuo rimsu riitti, koska ensimmäisenä pääsiäispäivänä toiveet sitten toteutuivat. Virpominen on ilmestynyt nyt myös läntiseen Suomeen.

Pääsiäisruuat muodostivat kokonaan oman lukunsa viipurilaisessa juhlanvietossa. Lammasta paisti kuului oleellisena osana ruokalistaan. Ortodoksien pääsiäispöydässä oli aina pashaa, rahkasta valmistettua herkullista pääsiäisruokaa. Meillä kotona saatiin aina pääsiäisenä rahkasta valmistettua karjalaista piimäpiirakkaa ”vatruskaa”, mikä sekin oli suurta herkkua.

Urheiluinnostus huipussaan

Urheilu oli korkeassa kurssissa Viipurissa. Yleisurheilu ja jääpallo olivat viipurilaisten mieliurheilulajeja 1930-luvulla. Urheiluinnostus oli huipussaan vuonna 1932, kun ennen Los Angelesin olympialaisia Paavo Nurmi juoksi Papulan kentällä lyhyen maratonin maailmanennätysajassa.

Vuonna 1932 valmistui myös urheiluinnostuksen merkeissä Patterinmäen laitaan Kivistöntien varressa Keskuskenttä, joka vihittiin virallisesti tarkoitukseensa vuonna 1934 Norja-Suomi yleisurheilumaaottelun yhteydessä.

Viipurilaisen jääpalloilun tähtihetkiä oli kahden viipurilaisseuran, Susien ja Viipurin palloseuran, kamppailu Suomen mestaruudesta Salakkalahden jäällä. Mutta myös Suomen maajoukkueetkin muodostuivat miltei pelkästään viipurilaisista jääpalloilijoista. Viipurilaisten innostus noita otteluita kohtaan oli valtava. Kerran pelin päätyttyä eräs eukko ryntäsi luistinradalta Salakkalahdenkadulle niin hohkeissaan, että törmäsi huomaamattaan päin veturia, joka oli juuri menossa pitkin Salakkalahden rantarataa Eteläsatamaan. Kuljettaja pysäytti oitis junan ja hyppäsi kauhuissaan alas radanvierelle katsomaan siihen kellahtanutta naista kysyen samalla:

– Mites siin käi?

– A Suet voitti, vastasi eukko ja kömpi reippaasti ylös lumihangesta.

Synkät pulavuodet ja kieltolaki

Pula-aika antoi oman synkän sävynsä 1930-luvun alkuvuosien elämälle. Tähän kuvaan kuului myös jo vuodesta 1919 lähtien voimassaolleen kieltolain demoralisoiva vaikutus yhteiskunnassa.

Kieltolain aikana tyhjiä pirtukanistereita lojui vallien kupeessa, takapihoilla, puistojen liepeillä ja rannoilla osoittamassa lain voimattomuudesta puhumattakaan juopuneista, joita korjattiin etenkin markkina-aikaan poliisin hoiviin sen kun ehdittiin.

Ravintoloissa tarjottiin yleisesti ”kovaa teetä” huolimatta niissä suoritetuista ratsioista.

Laajalti tunnettu tapaus on hallitusneuvos Niilo Liakan käynti Pyöreässä Tornissa. Hänen tilatessaan pöytänsä teetä täysin viattomasti tarjoilija kysyi häneltä:

– Tahotteks työ herra ihan tavallist vai sellast kovvaa teetä?

– Kiitos, minä haluan vahvaa, tummaa teetä, vastasi hallitusneuvos tajuamatta kysymyksen todellista tarkoitusta. Niinpä hän sai hetken kuluttua teetä, jonka sekaan oli lurautettu aika reippaasti pirtua. Juotuaan ensimmäisen siemauksen ”teetään”, hallitusneuvos ryntäsi siltä istumalta soittamaan poliisit paikalle. Nähtyään asiakkaansa menevän kiihtyneenä pöydästään eteisen puhelimeen, tarjoilija epäili pahinta ja vaihtoi kii-reesti hallitusneuvoksen ”teen” tavalliseksi teeksi. Kun poliisit sitten saapuivat ja mais-toivat herran teetä, ei heillä ollut mitään huomauttamista sen koostumuksesta. Mutta hallitusneuvos jäi tietenkin enemmän kuin noloksi, kun poliisit huomauttivat hänelle:

– Mutta herraha itse haiskahtaa viinalle!

Pirtutrokateilla oli Viipurissa kieltolain aikaan, vielä 1930-luvun alussa monia sala-kauppoja, joissa janoiset asiakkaat kävivät ahkerasti ostoksilla.

Kun poliisit saivat tarpeekseen noista pimeistä puuhista, he kääntyivät mm. ta-lonomistaja Luumin puoleen, jonka vuokralaisina trokarit harjoittivat kiellettyä kaup-paansa. Poliisien väittäessä, että hänen taloissaan on peräti kolmetoista viinakauppaa, Luumi vastasi heti:

– Ei oo ku ykstoist, ne kaksi on sit varmast salakauppoi.

Mutta rehellisyys hän kuului viipurilaiseen tyyliin, vaikka monet konstit tunnettiin-kin.

Pulavuosien kurjuus kuvastui jokapäiväiseen elämään ovelta ovelle kiertävien kerä-jäläisten ja kaikenlaisten avunpyytäjien runsaudesta. Viipurin Osuusliikkeen talon pi-hassa olevasta keittolasta jaettiin lämmintä keittoa eniten hätää kärsiville. Talvella tuo soppajono ulottui joskus pihalta aina Pietarinkadulle (Kannuksenkadulle) saakka. Liike-elämässä konkurssit seurasivat toisiaan ja etenkin monen vanhan viipurilaisen pien-yrittäjän oli lopetettava toimintansa. Työttömien määrä kasvoi pelottavasti. Satamassa oli hiljaista ja ratapihalla seisojia satoja tyhjiä tavaravaunuja. Monen koululaisen oli jä-tettävä lukunsa kesken kun vanhemmilla ei ollut enää varaa lukukausimaksujen suorit-tamiseen. Tosin kouluissa oli vapaaoppilaspaiikkoja, mutta niitä riitti vain harvoille.

Noina vaikeina aikoina oli onneksi, että Viipurin kaupunginjohtajaksi valittiin vuon-na 1929 varatuomari Arno Tuurna. Vaikka hän ei ollut alunperin viipurilainen, vaan oli syntynyt Lohjalla, hän omaksui pian viipurilaisen elämäntyylin. Hän luotsasi taitaval-la kädellä Viipurin kaupungin asioita läpi pulavuosien.

Elpymisen vuodet ja juhlahumua

Viipuri kasvoi Arno Tuurnan aikana Suomen toiseksi suurimmaksi kaupungiksi. Vuo-den 1936 lopulla alkanut nousukausi elävöitti voimakkaasti taloudellista toimintaa ja Viipuri osasi käyttää oikealla tavalla hyväkseen tuon myönteisen kehityksen luomia edellytyksiä. Vuonna 1939 kaupunki oli kukoistavampi kuin koskaan aikaisemmin sen historian aikana ja sen merkitys koko Suomen talouselämälle oli erittäin tärkeä.

Viipurin asukkailla oli silloin taas varaa huvituksiin vaikeitten vuosien jälkeen. Es-pilä, Lehtovaara, Pyöreä Torni ja uusi Palatsi-ravintola vetivät puoleensa paljon hyvän ruuan ja valikoitujen juomien ystäviä. Ravintola Mainos sekä Voimailijain ja Vilje-lyksen salit olivat iltaisin tupaten täynnä tanssinkipeitä kaupunkilaisia. Jotkut herrat taas eksyivät etsimään naisseuraa ja jännitystä hieman epämääräisestä Teesalongista Van-hastakaupungista.

Espilän ja Lehtovaaran ohella vanha kunnianarvoisa Andrea Vanhassakaupungissa oli edelleen korkeassa kurssissa vastaten vaativimpienkin asiakkaiden toivomuksia. Se olikin arvostettujen kaupunkilaisten kohtaamispaikka.

Kaupungin hienoimmat juhlat pidettiin perinteellisesti Seurahuoneella, missä tunnelma saattoi kohota aito viipurilaiseksi juhlahumuksi. Kaikki tapahtui kuitenkin elegantisti ja suvaitsevaisessa hengessä, mikä oli ominaista 1930-luvulla viipurilaisten juhlimiselle esim. ”Sjunde Januari” -juhlissa, joilla silloin oli ikää jo satakunta vuotta.

Viipuri oli avainasemassa koko Itä-Suomen kaupassa. Sataman laajennustöitten valmistuttua myös ulkomaankauppaa pystyttiin palvelemaan entistä tehokkaammin ja kosmopoliittisen Viipurin liikemiehet osasivatkin käyttää ulkomaankaupan mahdollisuuksia taitavasti hyväkseen.

Suomenkieliset liikemiehet, jotka kuuluivat Pamausseuraan, kokoontuivat Pamauksen talolla Kurjenkadulla rentoutumaan päivän aherruksen jälkeen hyvien liiketuttavien seurassa. Vastaavasti ruotsinkieliset liikemiehet kohtasivat toisensa Handelsgilletissä Karjaportinkatu 7:ssä.

Koululaiset Torkkelilla ja Salakkalahden luistinradalla

Monet viipurilaiset ovat mietiskelleet mistä viipurilaisen koulunuorison jokailtainen Torkkelilla kävely oli oikeastaan saanut alkunsa. Sitä on vaikea tarkkaan saada selville.

Monissa eurooppalaisissa kaupungeissa oli kuitenkin vastaavanlaisia promenadeja. Miksei sitten Viipurillakin voinut olla myös omaa kävelykatua Torkkelia. Torkkelinkatu ja sen vierellä viheriöitsevä lehmusten kattama Torkkelin puistohan syntyivät vanhan kaupunginmuurin paikalle tuon muurin osan purkamisen jälkeen 1860-luvulla.

Sitä ennen kaupunkilaiset käyskentelivät perinteellisesti iltaisin ja pyhäpäivinä ”Langebrückellä” eli vanhan raadintorin ja Neitsytniemen välisellä pitkällä Turunsillalla, mitä myöhemmin kutsuttiin sitten Linnansillaksi.

Aluksi Torkkelin puistokadulla herätti huomiota siellä arvokkaasti promeneeraavat hovioikeuden jäsenet, jotka päivittäin puoli kolmen maissa tulivat läheisestä hovioikeudesta istunnon päättymisen jälkeen haukkaamaan raitista ilmaa.

Kun koulunuoriso huomasi sen jo silloin ja tahtoi myös yhtä arvokkaasti kävellä Torkkelilla, voitaneen olettaa, että heidän jokailtainen promeneerausperinteensä sai näin alkunsa. Päivällähän koululaiset olivat koulussa ja vasta läksyjen luvun jälkeen heille oli mahdollista lähteä Torkkelille. Niinpä hovioikeuden herrat olivat Torkkelilla arvokkaasti iltapäivisin ja railakas koulunuoriso iltaisin eivätkä kummatkaan siten häirinneet toisiaan.

Aivan viime vuosisadan viimeiselle vuosikymmenelle saakka koululaisten esiintymisessä Torkkelilla ei tiettävästi ollut mitään huomauttamista. Jostain syystä heidän liikkumisensa siellä muuttui kuitenkin kyseisen vuosikymmenen puolivälin jälkeen holtittomaksi törmäilyksi. Riehakkaimmillaan nuo koululaisten ”iltakävelyt” lienevät olleet juuri ennen vuosisadan vaihdetta. Poikien suhtautuminen toiseen sukupuoleen oli silloin niin aktiivista, että Suomalaisen tyttökoulun johtajattaren Alina Renforsin täytyi tulla Torkkelille valvomaan tyttöjään.

Minun aikanani 1930-luvulla kaikki tapahtui Torkkelilla rauhallisesti eikä opettajien tarvinnut tulla turvaamaan sinne naisrauhaa. Kieliriitoja ei ollut eikä siellä tapeltu niin kuin Helsingin Espalla. Se ei kuulunut Viipurin tyyliin.

Iltaisin noin kahdeksan tienoilla menimme kaveriseurassa kahville Pursiaiselle, minne samanaikaisesti myös monet tytöt kerääntyvät iltaa istumaan. Pientä silmäpeliä siinä pidettiin sitten puolin ja toisin ja ehkä sanottiin jollekin tyttöjen pöydässä istuvalle

Eeva Portano ja tekijä vastaleivottuina ylioppilaina 1938 Torkkelilla.



Venäläiset kävelevät tänään Torkkelilla.



tutulle neitoselle pari sanaa kohteliaan tervehdyksen myötä. Muuten oltiin aika ujoja eikä rynnätty puhuttelemaan noin vain tuntemattomia tyttöjä. Oltiin herrasmiehiä jo koulupoikina.

Varsinainen Torkkelilla kävely alkoi puoli yhdeksän illalla, jolloin vastakkaisiin suuntiin soluvat koululaisten yhtenäiset jonot alkoivat venyä jo noin sadan metrin pituisiksi. Silloin sinne ei enää juuri muita ihmisiä mahtunutkaan.

Siinä kävellessä katsottiin ketä tyttöä voisi lähteä saattamaan yhdeksän jälkeen. Jos silmään sattui joku viehkeä neitonen, oli parasta jäädä hyvissä ajoin odottamaan häntä siihen päähän Torkkelia, mistä tämä tietävästi lähtisi kotiin päin. Sitten tarvittiin vain riittävästi rohkeutta mennä tytön viereen ennen muita poikia ja esittää hänelle kohtelias pyyntö:

– Anteeks ku mie häiritseen sinnuu, mutt saanks mie saattaa siut kottii täältä Torkkelilt ku sie näytät menevä tuon päi iha yksi niiku miekii. Muistatha sie et myö ollaa jo aikaisemmikii tavattu. (Vaikka sitä ei olisikaan koskaan tapahtunut!)

Talvisin mentiin Salakkalahden luistinradalle jo puoli kahdeksan aikaan illalla, jos läksyjen luvut sen sallivat. Siellä etsittiin joku nätti tyttö luistelukumppaniksi tarjoamalla hänelle käsiremmiä, jolla molemmat antoivat vauhtia toisilleen. Poika oli aina kuitenkin varsinainen vauhdinantaja vetäen kovassa vauhdissa tyttöä vierellään. Se vasta oli raikasta, railakasta ja hauskaa menoa, joka päättyi puoli yhdeksän maissa. Silloin nuoret kerääntyivät luistinradan toiseen päähän jäällä tanssimaan.

Romanttiset haaveilupaidat

Viipurilaisten nuorten romanttisin haaveilupaida oli, kuten ennenkin, kiistattomasti kaupungin ylpeyden aihe, verraton Monreposin puisto. Keväisin luonnon herätessä herkkään vihreyteensä nuorten rakastuneiden sydämet sykähtelivät kiihkeästi tuossa kiehtovassa miljöössä, joka vetosi heidän herkkään mieleensä.

Papulanvuoren puisto ympäristöineen oli toinen nuorison suosima kiehtova promenadin kohde. Jos rahaa riitti, pistäydettiin myös näkötorni ”Pilipuun” vieressä olevan Papulan paviljongin yläverannalla nauttimassa lasillinen ”Moscato Passitoa”.

Pyhinä viipurilaisten kävelyretket ulottuivat tavallista kauemmaksi ohi Papulanvuoren puiston aina Huusniemeen ja Markovillaan saakka. Huusniemen puiston ulkoravintolassa Suomenvedenpohjan rannalla oli tilaisuus hetken levähdykseen kahvikupposen äärellä. Tuohon idylliseen luonnonkauniiseen keitaaseen teki mieli palata aina uudelleen ja uudelleen. Näin kokivat sen ainakin nuoret rakastuneet onnen huumassaan.

Sunnuntaisin viipurilaiset kuuntelivat Torkkelin puistossa uskollisesti Karjalan kaartin soittokunnan promenadikonsertteja, joita johtivat 1930-luvulla kapellimestarit Lauri Näre ja Lenni Linnala. Myös Eero Selinin mainio jousiyhtye esiintyi siellä vuorotelien kaartin soittokunnan kanssa. Me nuoretkin hakeuduimme sinne, etsimme tavallisesti sopivan pöydän Espilän ulkoterassilta vastapäätä puiston soittolavaa ja nautimme mehulasin ääressä hyvästä musiikista.

Nuorison huvittelu

Nuorison kotikutsut kuuluivat tuon ajan tyyliin. Ne olivat odotettuja tilaisuuksia, joihin valmistauduttiin suurella huolella. Hyvissä ajoin ennen ”sesongin” alkua Pimenofin ja Zwegbergin kangaskaupoissa tytöt etsivät sopivia leninkikankaita niin syksyn kuin keväänkin kutsuihin. Kotiompelijattaret tai kätevät äidit ja talon tyttäret yrittivät

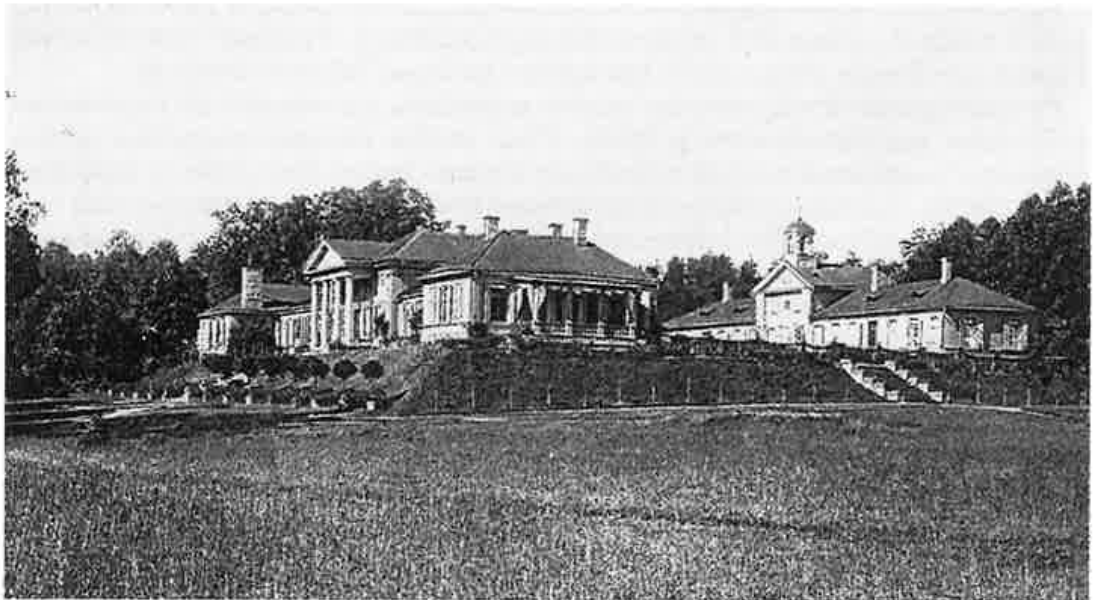
sitten parhaan taitonsa mukaan luoda niistä viimeistä muotia myötäileviä luomuksia.

Viipurin viehkeät neitoset olivat hyviä tanssijoita. Tanssia tahdittivat gramofonin kaiuttelemat tuon ajan iskelmät, joista 1930-luvun alussa soivat eniten saksalainen ”O donna Clara, ich hab’ Dich tantzen gesehen und Deine Schönheit hat mich toll gemacht...” ja kuolematon ”Valencia”. Mutta 1930-luvulla myös romanttisemmat tanssikappaleet olivat tulleet kuvaan. Vanha ”Ramona” soi jälleen kaikkialla ja ikivihreät ”Night and Day” ja ”Stardust” antoivat illan päättyessä tunteellisen loppusilauksen onnistuneille kotijuhlille, joissa siihen aikaan ei nautittu alkoholipitoisia juomia.

Koulujen toverikuntien, urheiluseurojen ja kerhojen lauantaisin järjestämät juhlat olivat 1930-luvulla tilaisuuksia, joissa oli helppo löytää uusia sydänystäviä tai tulla tavallista lähemmäksi ihastuksen kohteita. Niihin mentyämme odottelimme kärsimättömästi illan ohjelman päättymistä ja tanssin alkamista. Kun koulujuhlien mainio tanssiorkesteri Rhythmic Lads sitten kajautti Risto Vennon johdolla yhtyeen tunnussävelen ”Bugle Call Rag”:in alkufanfaarin trumpeteillaan ja Wolf Karni rävytti rytmit rummuistaan, syntyi aikamoinen vilske poikien rynnäessä hakemaan suosikkityttöjään. Hetkessä tanssilattia oli tupaten täynnä karkeloivia pareja.

Seuraelämää ja musiikkia

Viipurilaiset aikuisetkin olivat tuona aikana varsin seurallisia. Kotikutsut olivat heillekin virkistävää vaihtelua elämässä. Minun vanhempani olivat aina Antin päivänä – siis marraskuun viimeisenä päivänä – kutsutut samassa rapussa vastapäätä meitä asuville Järveläisille, missä vieraat viihtyivät myöhään yöhön. Samat vieraat tulivat sitten meille naapuriin viettämään isäni Oskarin nimipäiviä seuraavana iltana joulukuun ensimmäisenä päivänä.



Monrepos'n kartanon päärakennus (vas.) ja kartanon kirjasto (oik.) ennen sotia. (Kalevi Tillin kuvakokoelma)

Tuolloin oli vielä tapana, että herrat istuivat salissa ja rouvat viereisessä huoneessa. Äitini yritti murtaa tuota tapaa, mutta ei juuri saanut muita rouvia mukaan herrojen puolelle. Kummallakin ryhmällä lienee ollut omat juttunsa, joita ei sopinut kertoa toisten kuullen.

Maaperä oli Viipurissa erityisen vastaanottavainen musiikille. Miltei jokaisen perheen joku lapsi otti soittotunteja ja tuskin missään muualla Suomessa kotimusiikki oli niin korkeassa kurssissa kuin Viipurissa. Laajalle levinnyt innokas musiikin harrastus viipurilaisissa kodeissa etenkin 1930-luvulla kirkastaa osaltaan Viipurin silloista kuvaa merkittävänä kulttuurikaupunkina. Laulukuojojakin oli harvinaisen monta Viipurin Lauluveikot niiden etunenässä.

Myös koulujen laulunopettajat ottivat musiikinopetuksen sydämelleen tavanomaista vakavammin. Niinpä säveltäjä Toivo Saarenpää, Suomalaisen Lyseon laulunopettaja ja säveltäjä valitsi 1935 oppilaista parhaat laulajat esiintymään ”Päivän laulun” konsertissa tuon suuren kuoron vahvistuksena, kun hänen säveltämänsä Kalevan kansan laulua esitettiin konsertin päänumerona.

Säveljuhlia ja konsertteja

Vuonna 1935 Kalevalan 100-vuotisjuhlien yhteydessä pidetyssä SULASOL’in säveljuhlissa esiintyi Saarenpään koulustamme kokoama satapäinen kuoro, jossa lauloi 30 yläluokkalaista ja 70 alaluokkien oppilasta. Saman vuoden joulukuussa kuoro esiintyi yhdessä Viipurin Musiikinystävain Orkesterin kanssa Sibelius-juhlien Sibeliuskonsertissa Keskuskansakoululla Boris Sirpon johdolla.

Kun tämä koulupoikakuoro oli Keskuskansakoululla odottelemassa juhlasalin takahuoneessa jonossa lavalle marssimista orkesterin jälkeen, Sirpo otti laukustaan sanomalehdellä suojatun pullonsa ja ryypäsi siitä muutamia kulauksia. Eräs rohkeimmista pojista ajatteli ääneen:

– Setä ryypää viinaa!

Tähän Sirpo kiiruhti selittelemään:

– Ei tämä viina, tämä musta kaffe!

Kirkkovuoden suurista juhlista adventti on eräs merkittävimpiä pyhiä. Adventtitunnelman voimakkain tekijä on varmaan Voglerin mahtava sävelruno ”Hoosianna Daavidin poika”. Silloin monisatapäisen poikakuoron veisaamana tuo juhlallinen adventin ilosanoma kävi syvälle kirkkokansan sydämiin.

Agricolan päivänä suuri koulupoikakuoro soihtuineen kävi Tuomiokirkon edessä olevalla Agricolan patsaalla laulamassa ”Nouse riennä suomenkieli korkealle kaikumaan”.

Myös kirkkomusiikkia arvostettiin tuona aikana. Kuoron ja solistien ohella tarvittiin teosten esittämiseen suurehko jousiorkesteri. Kun Tuomiokirkossa esitettiin pääsiäisenä joskus 1930-luvulla Bachin Pääsiäiskantaattia ”Kristus kuolon kahleissa”, tuo säveltäjämestarin mahtava luomus oli vaikuttavuudessaan minulle mukanasoittavalle nuorelle sellistille eräs kokemuspiirini kaikkein voimakkaimpia musiikillisia elämyksiä. Pari vuotta myöhemmin esitettiin Händelin mahtava Messias-oratorio myös Tuomiokirkossa. Tuomiokirkon tilat olivat viimeistä paikkaa myöten täynnä yleisöä aina näissä tilaisuuksissa.

Viipurissa ei ollut konserttitaloa, vaikka kaupunki olisi monipuolisena musiikkikeskuksena sellaisen ansainnut. Musiikkia arvostavat kaupunkilaiset saivat tyytyä siihen, että konsertit Tuomiokirkon ohella pidettiin Keskuskansakoulun juhlasalissa, mitä käytettiin päivisin myös koulun voimistelusalina. Sen takaseinälle puolapuitten viereen oli

kasattu kaikenlaista voimistelutunneilla tarvittavaa rekvisiittaa kuten hyppypukkeja, joilla nuorempi väki sai konserteissa istua silloin kun salissa ei ollut tyhjiä istumapaikkoja. Itse olen kuunnellut siellä 1930-luvulla monet konsertit hyppypukilla istuen.

Kansankonsertit, joissa Viipurin Musiikinystävien sinfoniaorkesteri esiintyi kapellimestari Boris Sirpon johdolla, olivat erityisen suosittuja tilaisuuksia. Mieleeni on jäänyt nuoren pianistin Kauko Kuosman debyytti kansankonsertin solistina 1930-luvulla. Hänen isänsä oli Tuomiokirkon urkuri Venni Kuosma ja äitinsä tanskalaissyntyinen painotaiteilija Sigrid Holst-Kuosma. Kauko Kuosmalla oli silloin rohkeutta esittää George Gershwinin ”Rhapsody in Blue” solistinumeronaan. Tuohon aikaan Gershwinin sävellyksiä pidettiin vielä melko yleisesti keveänä musiikkina. Muistan miten vanhat arvokkaat musiikintuntijat salin etuosassa nostelivat kulmakarvojaan ja pyörittelivät päitään. Mutta mitä pitemmälle nuori lahjakas pianisti pääsi loistavassa esityksessään, sitä vähemmän huomasi enää noita vähätteleviä eleitä. Kuosman lyötyä flyygelistä viimeiset loppusoinnut salissa vallitsi hetken hiljaisuus. Sitten me nuoret takapenkkiäiset katkaisimme tuon hiljaisuuden rajuilla apulodeilla, mihin kohta myös salin etuosa yhti täysin sydämin.

Tuosta kansankonsertista lähtien olen oppinut tuntemaan sisimmässäni Gershwinin musiikin omaperäisen kiehtovan amerikkalaisen elämänsykkeen, mikä mielestäni vastaa juuri 1930-luvun henkeä Viipurissa. Hänen musiikkinsa Fred Astairen ja Ginger Rogersin ”Shall we dance” -filmissä sai Viipurissa kaikki koululaiset hyräilemään hänen valloittavia säveliään.

Korkeatasoista näyttämötaidetta

Jos viipurilaiset noihin aikoihin kävivät ahkerasti konserteissa, teatterissa käynnit eivät suinkaan unohtuneet heiltä. Viipurilaiset olivat mielissään kun Viipurin Työväenteatteri ja Viipurin Näyttämö, jonka juuret olivat Juho Lallukan ”miu tiatteenissain”, yhdistettiin vuoden 1933 alusta lukien ja uuteen Kaupunginteatteriin saatiin vankka näyttelijäkunta. Nyt pystyttiin esittämään myös operetteja kun pystyviä laulajia, kuten Arvi Tikkala ja Santeri Karilo, tuli kuvaan mukaan.

Etenkin Paul Abrahamin säveltämät operetit ”Viktoria ja hänen husaarinsa”, ”Havaijin Kukka” ja ”Tanssiva Savoy” olivat 1930-luvulla viipurilaisten mielioperetteja monine tuttuine sävelmineen. Itsekin miellyin Paul Abrahamin keveänkauniiseen melodiseen ja rytmipitoiseen musiikkiin.

Voi sanoa, että koko Viipuri kävi katsomassa ja kuulemassa noita mukaansatempaavia ja riemukkaita operetteja, jotka hurmasivat yleisön etenkin silloin kun pääosissa olivat Tuire Orri ja Tuovi Hirvisuo sekä hurmurit Thure Bahne ja Santeri Karilo, joihin miltei kaikki viipurilaiset tytöt olivat korviaan myöten ihastuneita.

”My golden baby, my beautiful baby, my darling, my sweetheart...” ja ”Du schöne Blume von Hawai...” sekä monet muut noiden operettien iskelmät olivat silloin kaikkien huulilla kun Paul Abrahamin sävelien tahdissa pyöriteltiin tyttöjä koulujuhlissa. Hänen musiikkiaan kuultiin kaikkialla.

Äänielokuvat kiehtoivat

1930-luvulla pianistisisareni Tellervo soitti mielellään sen ajan saksalaisia viihdesävelmiä. Erityisesti mieleeni jäivät hänen soittamanaan monet sävelmät silloisesta saksalaisesta menestysfilmistä ”Kongressi tanssi”, jossa pääosissa olivat Willy Fritsch ja Lilian Harvey. Viipurilaiset, joiden elämäntyyltiin kuului myös ahkera elokuvissakäynti, olivat suorastaan hullaantuneita tuosta filmistä. Se pyöri monet viikot Viipurissa ja



Maija Pilkama, Tellervo Tilli ja Olavi Tilli Monrepos'n puistossa kävelyllä v. 1931.



Monrepos'n kartanon koiria ulkoilutetaan v. 1933. (Maija-Liisa Pelkosen kuvakokoelma)

miltei jokainen viipurilainen kävi sitä katsomassa.

Tuossa äänielokuvassa oli todella ”vetäviä” sen ajan iskelmiä, kuten ”Es gibt nur einmal, und kommt nicht wieder...” ja ”Auch Du wirst mich einmal betrügen auch Du, auch Du...” sekä valloittava ja mukaansatempaava wieniläisvalssi ”Zwei Herzen im Dreivierteltakt”. Monina 1930-luvun iltoina lukiessani läksyjäni pysähdyin kuuntelemaan, kun sisareni salin pianolla hurmioituneena soitti noita tunnepitoisia vetäviä tanssikappaleita.

Monikielisyydestä

Viipurissa ei kuullut 1930-luvulla enää neljää kieltä läheskään siinä määrin kuin vielä vuosisadan vaihteessa.

Itsenäisyyden myötä suomenkieli oli saanut johtoaseman ja ruotsinkielisiäkin oli vielä melko paljon. Saksankieli oli alkanut väistyä jo 1800-luvun loppupuolella ruotsinkielen tieltä, mutta venäläiset emigrantit muodostivat vain pienen vähemmistön venäjänkielisinä.

Esimerkkejä Viipurin monikielisyydestä oli kuitenkin vielä havaittavissa. Niinpä eräänä päivänä Elfströmin veljesten kelloliikkeeseen tuli sveitsiläinen kauppamatkustaja kelloja kauppaamaan. Ensin hän puhui jotain käsittämätöntä sekakieltä, mutta ilahtui kun Rudolf Elfström alkoi puhua saksaa. Oli päivän vilkkain aika ja liikkeeseen tuli herra, jonka kanssa hän puhui ruotsia. Sitten tuli jonkun liikkeen lähetti, jonka kanssa Rudolf puhui suomea kunnes erään balttilaisen paronin kaupat tehtiin saksaksi. Ei aikaakaan kun liikkeeseen astui kaunis hajuvesillä itsensä höystänyt nainen, jota Rudolf palveli venäjäksi.

Sveitsiläinen oli ihmeissään ja kysyi venakon poistuttua:

– Vaikka minun kotimaassani puhutaankin neljää kieltä, ei jokaista puhuta samassa kanttoonissa. Miten tämä on mahdollista Viipurissa? Olen ollut täällä vain puoli tuntia ja sinä aikana Te olette puhunut täällä jo neljää kieltä.

Rudolf vastasi tähän välittömästi viitaten samalla kädellään Erik-poikaansa:

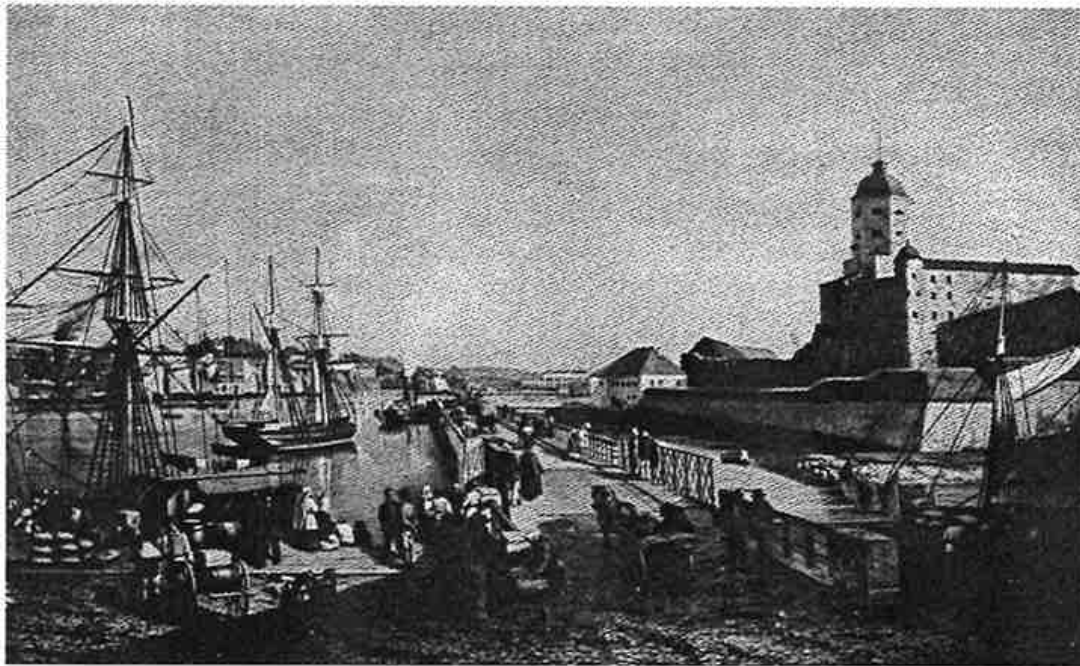
– Meillä on täällä Viipurissa italialainen posetiivari. Siltä varalta, että hänestä joskus tulisi asiakkaamme tämä minun Erik-poikani ottaa italian tunteja Terjoen roomalais-katoliselta suomalaissyntyiseltä kirkkoherra Carlingilta. Tämä hallitsee ainakin 10 kieltä ja käy täällä Viipurissa iltaisin opettamassa italian kieltä suomalaisella lyseolla.

Kesänvietosta

Monet viipurilaiset perheet löysivät mieluisan kesäpaikan Lihaniemestä ja sen lähistöltä, jonne Vellamo-, Tähti- tai Onni-nimiset höyrylaivat lähtivät kesäisin Linnansil- lan kupeesta. Bussiliikennettäkin sinne alkoi olla, mutta kylätie Lihaniemestä Koivis- ton valtatielle oli kovin kapea, kivinen, kuoppainen ja mutkia täynnä. Moottorivene oli hyvä vaihtoehto höyrylaivoillekin mentäessä Viipurinlahden kesähuviloille. Salakka- lahden pohjukassa olikin vartioidut kelluvat lautat satoja moottoriveneitä varten. Sii- hen aikaan henkilöautoja oli vähän. Moottoriveneet vastasivat tämän päivän autoja.

Saimaan kanavalla oli Juustila eräs kaikkein suosituimpia lomailun kohteita. Monet olivat puolestaan kesäisin aivan Viipurin liepeillä Lavolassa. Erityistä romanttista hoh- toa sisältyi Viipurin lähiseutujen historiallisten kartanoiden kesäiseen elämään puutar- hajuhlineen.

Viipurilaiset eivät kaihtaneet silti kaupungista kauempana sijaitsevia kesänvietto- paikkoja. Lukuisat perheet menivät lomaillemaan Kivijärven ja Saimaan ihanille ran- noille. Karisalmella ja Kavantsaarella Karjalan radan varrella oli viipurilaisilla myös



Lahden taidemuseossa oleva Michael Erassin maalaus vuodelta 1852 esittää porvarien silloin suosimaa kävelypaikkaa Turun siltaa eli Langebrückeä.

paljon huviloita ja kesämökkejä. Erityisesti venäläisten aikanaan Kannakselle rakennuttamat komeat huvilat ja hiekkarannat Terijoella, Tyrisevällä, Kuokkalassa ja Ollilassa vetivät monia viipurilaisia perheitä puoleensa.

Vielä 1920- ja 1930-luvulla maallemuutto aiheutti melkoisen mylläkän perheen elämässä. Suorastaan uskomaton määrä kaikenlaista tavaraa pakattiin maalle mukaan otettavaksi. Siinä oli pitovaatteita, vuodevaatteita, patoja, kastrulleja, ämpäreitä, pesuvateja, ruokailuvälineitä, huonekaluja ja kaikkea mahdollista maan ja taivaan välillä.

Maanpuolustushenkeä

Nuorison maanpuolustusharrastukset suojeluskunnissa ja partioliike painoivat 1930-luvulla vaa'assa enemmän kuin toiminta poliittisissa järjestöissä niihin liittyvine sivuilmioineen. Valtaosaa viipurilaisista elähdytti silloin syvä isänmaanrakkaus ja halu puolustaa kaikissa olosuhteissa maan itsenäisyyttä. Mieleepi on painunut lähtemättömästi viipurilaisten uudenvuoden vastaanotto Torkkeli Knuutinpojan patsaan äärellä vuoden 1939 alkaessa.

Tuskin vanhan kellotornin ensimmäinen lyönti oli kajahtanut, kun vastapäisen Viipurinlinnan valleilta jyrähtivät kumeat tykinlaukaukset ilmoittaen vuoden 1939 alkaneeksi.

Kohtalontuntuinen epävarmuus tulevaisuudesta sävytti kaupunginjohtaja Arno Tuurnan tuolloista uudenvuoden tervehdystä. Hänen sanoissaan kuvastui syvä huoli siitä, mihin maailmassa oltiin joutumassa. Kun lopuksi lauloimme Maamme-laulun, tuntui kuin tuo suuri yleisöjoukko Torkkeli Knuutinpojan patsaan ympärillä vanhan linnan äärellä olisi sulautunut yhdeksi ainoaksi tahdoksi suojella vaaran hetkellä Viipuria ja rakasta isänmaatamme.

Sodan puhjetessa 11 kuukautta myöhemmin Pyhän Andreaksen päivänä eli tasan 444 vuotta Viipurin Pamauksesta lukien, jokainen kynnelle kykenevä oli valmis uhraamaan kaikkensa maan pelastamiseksi sitä uhkaavalta tuholta.

Mistä viipurilainen elämäntyö sai henkensä

Vanhat viipurilaiset tietävät, että heidän kotikaupungillaan on monikielinen verenperintö. Saksalainen herrasväki puhui aikoinaan keskenään saksaa, mikä oli 1800-luvun puoliväliin saakka kaupungin virallinen kieli, ruotsalainen ruotsia, venäläinen venäjää.

Sikäli kuin nämä erikieliset herrasväet tapasivat toisiaan toreilla, kaupoissa tai juhliissa, he aivan yleisesti turvautuivat ainoaan yhteiseen kieleensä suomeen, jota väestön enemmistönä olleet käsityöläiset, palvelusväki ja rahvas puhuivat.

Viipurin entinen nelikielisyys aiheutti sen, ettei Viipurissa, päin vastoin kuin läntisessä Suomessa, syntynyt jyrkkää kielisotaa ruotsinkielisten ja suomenkielisten välillä.

Oikeastaan vasta 1800-luvun lopulla tuosta eri kielten ja kulttuurien sekoittumisesta alkoi kypsyä vähitellen se henki, joka menettämättä juuriaan menneisyyteen loi pohjan aidolle yhtenäiselle monikansalliselle viipurilaiskulttuurille ja viipurilaiselle elämäntylille sellaisena kuin se ilmeni 1930-luvulla ennen talvisotaa. Se oli suvaitsevaista, kulttuuriystävällistä, seurallista ja kansainvälistä. Viipurilaisille oli sen lisäksi ominaista vilkkaus, iloisuus ja huumorintaju. Ihmisten avoimuus ja välittömyys antoi Viipurille oman erityisen leimansa Suomen kaupunkien joukossa.

Tällöin ei tule myöskään unohtaa, että Viipurin asujaimiston valtaosa oli tullut aikojen kuluessa Kannakselta iloisten ukkojen kylistä ja muualta Karjalasta ja toi mukanaan itäsuomalaisen elämänsykkeen viipurilaisuuteen.

Omalta kohdaltani viipurilaisesta elämäntyylistä saamani vaikutteet nuoruusvuosiltani ovat kantautuneet voimakkaana läpi elämäni aina tähän päivään saakka ja varmankin tästä eteenpäinkin.

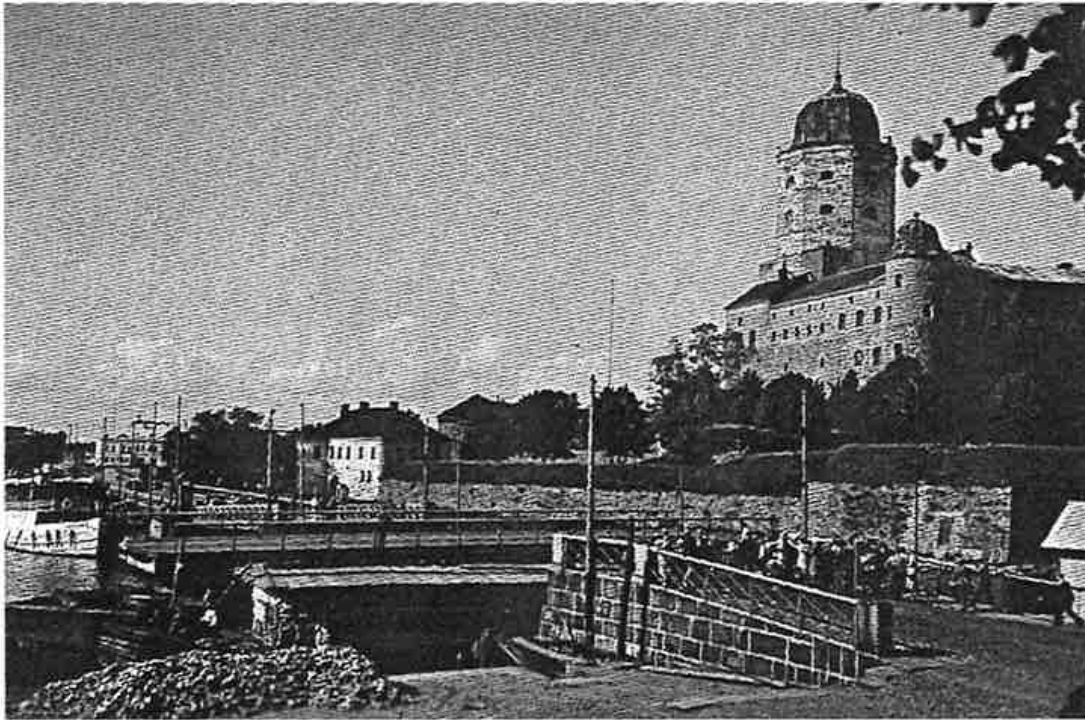
Niihin sisältyy paljon rakkaita muistoja ja elämyksiä noilta entisiltä ajoilta Viipurissa. On tavattoman tärkeää, että jälkipolvien viipurilaisille annetaan isien ja äitien sekä isovanhempien välityksellä kirkas kuva heidän juuristaan ja mitä heidän vanhempansa tai nyt jo heidän isovanhempansa ovat Viipurissa aikanaan eläessään tehneet ja tunteet.

Mitä viipurilaisuus on sitten tänään. Tietenkin jokaisen entisen viipurilaisen mielessä ja rakkaissa muistoissa on tuo unohtumaton lapsuuden ja nuoruuden aikainen Viipuri.

Vieraat ihmiset kulkevat nyt Torkkelilla ja kaikilla niillä kaduilla ja kujilla, jotka ennen olivat kotipolkujamme. Siksi on tärkeää, että se sukupolvi, joka on asunut Viipurissa silloin kun se oli vielä meidän, tallentaisi jälkipolville muistonsa rakkaasta kotikaupungistaan. Näin heille jäisi oikea kuva Viipurista ja viipurilaisten elämäntyylistä noina entisinä aikoina.

Minunkin viipurilaisen sukupolveni velvollisuutena on tietää ja tuntea ne juuret, joista aito viipurilainen elämäntyö on versonut ja joille oma elämäme Viipurista poishäädettynäkin on rakentunut. Kasvoimme rakkaassa kaupungissamme miltei tietämättämme jo silloin eurooppalaisiksi.

Kersti Bergroth muistelee sydämeenkäyvästi runossaan ”Rakas kaupunki” kaipaamme ikuista kohdetta, Viipuria. Tässä ote siitä:



Turun siltaa kutsuttiin 1930-luvulla Linnansillaksi. Kuvassa silta avattuna laivaliikenteelle. Vel-lamo-, Onni- ja Tähti-nimiset laivat liikennöivät Viipurinlahden saarille ja rantamille.

*Ehkä sulle rakkahin
katu vanhan kaupungin
Ehkä Torkkelimme puisto
linnan kivistävä muisto.*

*Kuinka kauan maailmassa
kuvat nää on olemassa?
Muistojemme rakas maa
kuollessamme katoaa.*

*Mutta viel on meitä tässä
muutamia tietämässä
miltä näytti kaikki silloin
vanhat vallit kevättilloin.
Syksyn jaalat kirjavat
Punalähteen markkinat
Talven lumet, kesän veet
sadat paikat kadonneet.*

LÄHTEET

Bergroth, Kersti: Rakas kaupunki, OTAVA 1951
Tilli, Kalevi: Viipuri – Muistoja kaipuuni kaupungista, WSOY 1985
Tilli, Kalevi: Karjalainen rapsodia, WSOY 1987
Tilli, Kalevi: Nauraha sie Viipuri viisii, WSOY 1993
Kalevi Tillin esitelmä Torkkelin Killan STUDIA GENERALIASSA